mentai. Pamatai 100x25–30 cm dydžio, sudaryti iš 15–20x15–20x15 cm dydžio riedulių, rištų kalkiniu skiediniu. Šurfuose 10, 12 ir 13, 60–70 cm gylyje rastas 30–40 cm storio juodos žemės sluoksnis, pagal surastas keramikos šukes ir koklio fragmentą datuojamas XVI a. pabaiga (XVII a.) – XVIII a. (3:2 pav.).

The Field Evaluation in Aukštadvaris

In 2017, 39 test pits totalling 60 m^2 were excavated in Aukštadvaris (Trakai District, South Lithuania) (Fig. 1). Partially demolished foundation fragments were discovered at a depth of 30–70 cm in test pits 9, 11, and 14, a 20–40 cm thick, 16th-18th-century cultural layer in test pits 10, 12, 13, and 16 (Fig. 3:2), a 40 cm thick layer with 18th–19th-century potsherds in test pit 14, 25–50 cm thick cultural layers with 4th–8th-century at a depth of 10–30 cm from the ground's surface in test pits 30, 31, and 34 (Fig. 2), a 15–20 cm thick layer with Mesolithic flint finds at a depth of 65–70 cm in test pit 34, and a 10–15 cm thick, 13th–14th-century layer at a depth of 15–20 cm in test pit 39 (Fig. 3:1).

BIRŽAI

Karolis Duderis

J. Bielinio, Reformatų, J. Radvilos ir Pilies gatvės

2017 m. Biržuose, J. Bielinio, Pilies, J. Radvilos ir Reformatų gatvėse, prieš vykdant požeminių elektros ir dujotiekio trasų tiesimo darbus, žvalgomųjų tyrimų metu ištirti 25 1x1 m dydžio šurfai (bendras 25 m^2 dydžio plotas). Nagrinėjamų gatvių atkarpose ir artimiausioje gretimybėje iki tol archeologiniai tyrimai vykdyti gana fragmentiškai, didesnės apimties tyrimai atlikti tik viename sklype. J. Bielinio gatvės gretimybėje bei artimiausiuose sklypuose 1991 m. tyrinėjo L. Dzikas, 2005 m. sklype J. Bielinio g. 5 tyrinėjo R. Songailaitė (*ATL 2005 metais*, 2006, p. 218–219), 2011 m. – Z. Baubonis ir M. Mačiulis (*ATL 2011 metais*, 2012, p. 360–361), 2012 m. Reformatų g. 1 sklype 360 m^2 plotą ištyrė R. Songailaitė (*ATL 2012 metais*, 2013, p. 374), 2013 m. J. Bielinio gatvės tyrimus atliko D. Antropikaitė (*ATL 2013 metais*, 2014, p. 282–287), o 2015 m. Reformatų g. 1 sklypo V pusėje tyrimus vykdė R. Songailaitė (*ATL 2014 metais*, 2015, p. 294–298). Reformatų bažnyčios teritorijoje 2004 ir 2006 m. tyrimus vykdė R. Songailaitė (*ATL 2004 metais*, 2006, p. 193–198; *ATL 2006 metais*, 2007, p. 254–256). J. Radvilos gatvės aplinkoje archeologiniai tyrimai vykdyti 2005–2006, 2014 m. (*ATL 2005 metais*, 2006, p. 232–235; *ATL 2006 metais*, 2007, p. 254–256; *ATL 2014 metais*, 2015, p. 294–298).

Ištyrus šurfus, didžioji dalis trasų klota uždaru būdu, o Reformatų gatvėje trasos perkeltos į kitą gatvės atšaką, nes jos buvo suprojektuotos buvusių reformatų kapinių teritorijoje, o apskaitos spinta – virš XVIII a. kriptų. 414 m ilgio atviru būdu kastose tranšėjose žvalgytas 130 m^2 dydžio plotas.

J. Bielinio gatvėje ištirta 10 šurfų. Šurfe 1, 0,5–1,1 m gylyje atidengtas Apaščios upės krantinės sutvirtinimas – sukrauti lauko rieduliai. Ši konstrukcija turėtų būti datuojama laikotarpiu iki XX a. Šurfe 2 archeologiniu požiūriu vertingas kultūrinis sluoksnis fiksuotas 60–70 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Šiame sluoksnyje rasta nedaug buitinės keramikos, kuri datuojama XVII a. (galbūt ir XVIII a.). Šurfe 3 archeologinis sluoksnis fiksuotas 60 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Šis tamsiai pilkos žemės sluoksnis,

remiantis istoriniais duomenimis bei gretimybėje atliktų tyrimų rezultatais, turėtų būti datuojamas XVI a. II puse – XIX a. II puse. Šurfe 6 atidengti supiltiniai permaišyti sluoksniai, kurie tęsėsi iki 1,55 m gylio. Šurfo P pjūvyje fiksuota nepermaišyta stratigrafija, tačiau sluoksnių datavimui radinių neaptikta. Panašu, jog ankstyviausiu laikotarpiu, t. y. XVI a. pabaiga – XVII a., turėtų būti datuojamas 1,1 m gylyje atidengtas pilkos spalvos žemės sluoksnis. Šurfe 7, 70 cm gylyje fiksuota ryšių trasa, 60–95 cm gylyje atidengtas vientisas pilkos žemės sluoksnis, kurio apatinėje dalyje rastas puodyninio koklio fragmentas, todėl apatinę sluoksnio dalį galima būtų datuoti XVI a. pabaiga – XVII a. Šurfe *9*, 60–90 cm gylyje fiksuotas juodos žemės sluoksnis su XIX a. II puse – XX a. pradžia datuojamais stiklinių butelių fragmentais bei XVII a. II puse datuojamais plokštinių koklių fragmentais. Tikėtina, jog šioje vietoje galėjęs būti perkasimas, nes tame pačiame kultūrinio sluoksnio horizonte rasta XVII a. II puse ir XIX a. II puse – XX a. pradžia datuojamų radinių.

J. Radvilos ir Pilies gatvių atkarpoje buvo ištirta 11 šurfų. Šurfe 1, 35 cm gylyje fiksuotas apie 30 cm storio supiltinis rudo priemolio sluoksnis, siejamas su XVII a. I pusės – XVII a. vidurio pilies griovio įrengimo darbais, o po juo – 20 cm storio pilkai rudos žemės sluoksnis – iki minėtojo laikotarpio buvęs tuometinis žemės paviršius. Sluoksniai datuoti remiantis istoriniais duomenimis, tačiau tiksliai datuoti sluoksnį problematiška, nes tyrimų metu nerasta archeologinių radinių. Šurfe 6, 50–60 cm gylyje atidengtas supiltinio rudo molio bei gelsvo molingo žvyro sluoksnis, o po juo – 1,1–1,2 m gylyje – iki XVII a. vidurio buvęs paviršius. Šiame sluoksnyje rasta keletas XVI a. pabaiga – XVII a. I puse datuojamų buitinės keramikos fragmentų. Šurfuose 10–11 po velėna

1 pav. J. Radvilos gatvėje kasto šurfo 11 PR sienelės profilis. K. Duderio nuotr.

Fig. 1. The section of the SE wall of test pit 11, which was excavated on J. Radvilos Street.

ir supiltiniu tamsiai pilkos žemės sluoksniu iki 1,15–1,55 m gylio nuo dabartinio žemės paviršiaus fiksuoti supiltiniai maišyto rudo molio, gelsvo priemolio su rupiu žvyru sluoksniai. Šie sluoksniai sietini su XVII a. viduryje vykusiais II Biržų pilies gynybinių įtvirtinimų įrengimo darbais. Po supiltiniais sluoksniais atidengtas apie 10–15 cm storio pilkai rudas, tamsiai pilkas žemės sluoksnis – iki XVII a. vidurio buvęs paviršius (1 pav.). Įžemis fiksuotas 1,3–1,65 m gylyje. Archeologinių radinių šiuose šurfuose nerasta.

Reformatų gatvės atkarpoje buvo ištirti 5 šurfai. Šurfe 2, 1,7 m gylyje dalinai atidengtas *kapas 1*. Pilnai kapą atidengti nebuvo galimybės, nes tyrimų plotą ribojo asfalto danga, taip pat planuotų darbų projektinis gylis bei faktas, jog pradėjus plėsti šurfą, buvusiame bažnyčios šventoriuje būtų atsidengę kiti palaidojimai. Mirusysis palaidotas ištiestas, rankos sudėtos ant dubens kaulų – kairioji ranka ant viršaus, o dešinioji po kairiąja. Galva orientuotas PR (175°) kryptimi. Laidota lentiniame karste, nes mirusiojo dubens kaulų R pusėje rasta keletas kaltinių vinučių fragmentų. Kapo duobė buvusi apie 60 cm pločio viršutinėje dalyje, t. y. 1,2 m gylyje

nuo dabartinio žemės paviršiaus, o į apačią susiaurėjo iki 35 cm (1,7 m gylyje), nuolaidėjančiu R kraštu. Pagal istorinę informaciją bei tiriant rastus kaltinių vinučių fragmentus, šį palaidojimą reikėtų datuoti XVII–XIX a. II puse.

J. Bielinio, Reformatų, J. Radvilos, and Pilies Streets

In 2017, 25 test pits (a total of 25 m^2) were excavated and a field survey was conducted (a total of 130 m^2) on J. Bielinio, Pilies, J. Radvilos, and Reformatų Streets in the central part of Biržai old town. A 17th-century, 35–55 cm thick, grey cultural layer that contained some potsherds and a stove tile fragment was unearthed at a depth of 60–70 cm in test pit 2 in J. Bielinio Street. A 17th-century, roughly 60 cm thick, grey cultural layer that contained potsherds and stove tile fragments was unearthed at a depth of 65–80 cm in test pit 7.

A 10–15 cm thick cultural layer dating to the second half of the 16th–first half of the 17th century was unearthed at a depth of 1.15–1.55 m in test pits 6, 10, and 11 in J. Radvilos (Fig. 1) and Pilies Streets. This layer was covered by a mixed brown clay layer from the reconstruction of Biržai Castle's defensive structures (ditches) in the mid-17th century. A 17th–second half of the 19th-century burial was partially unearthed at a depth of 1.7 m in test pit 2 in Reformatų Street.

Karolis Duderis

Ūkinė duobė J. Radvilos gatvėje 4

Biržuose, Radvilos g. 4 sklype, prieš pradedant statybos darbus 2017 m., atlikti žvalgomieji, o vėliau ir detalieji tyrimai. Bendrai ištirtas 75 m^2 plotas. Remiantis istoriniais šaltiniais, teritorijoje į Š pusę nuo J. Radvilos gatvės XVI a. II pusėje Mikalojus Radvila paskyrė sklypą evangelikų reformatų parapijai. Anot A. Biržio, „1564 m. kunigaikštis Mikalojus Rudasis Radvila priėmė evangelikų tikėjimą ir pastatė pirmą bažnyčią – namą susirinkimams." (Biržys A., *Lietuvos miestai ir miesteliai. Biržų apskritis*, Kaunas, 1932, p. 41–47). Žinoma, kad per 450 m. teritorijoje tarp J. Bielinio, J. Radvilos gatvių, Širvėnos ežero bei Apaščios upės buvo statomos 4–5 evangelikų reformatų bažnyčios, prie kurių iki pat XVIII a. veikdavusios kapinės. Remiantis T. Makovskio apie 1612 m. daryta Biržų pilies ir miesto graviūra, J. Radvilos g. 4 sklypo teritorija galėjo patekti į XVII a. pradžios sklypų ūkines dalis. Vėlyvesnėje kartografinėje medžiagoje ši teritorija taip pat vaizduojama kaip neužstatyta. Panašu, jog dabar stovintį medinį gyvenamąjį namą reiktų priskirti pirminiam teritorijos užstatymui, t. y. XIX a. pabaigai.

Pirmiausia sklype atlikti žvalgomieji tyrimai, iškasta 10 šurfų (24 m^2 plotas). Šurfuose 1–2, 4–7 po velėnos ir tamsiai pilka žeme 20–55 cm gylyje buvo pasiektas įžemis. Šurfuose 8–9 po velėnos ir tamsiai pilkos spalvos žemės sluoksniu 65 cm gylyje fiksuotas pilkai rudos spalvos priemolio sluoksnis, kurio storis siekė 15–25 cm, o po juo atidengtas įžemis (80–90 cm gylyje). Šurfe 10 rastos XX a. pabaigos – XXI a. pradžios supiltos buitinės atliekos. Šurfe 3 buvusi atidengta dalis ūkinės duobės, tad antrajame tyrimų etape vykdyti šios duobės detalieji tyrimai. Jų metu visiškai atidengta ir ištirta XVII a. 7 dešimtmečio – XVIII a. pradžios (galbūt iki 1704 m., t. y. metų, kai Biržus užėmė švedų kariuomenė) datuojama ūkinė duobė (1 pav.). Ji užėmė apie 29 m^2 plotą (kartu su anksčiau ištirto šurfo 3 plotu). Duobė buvo apie 8,6 m ilgio ŠV–PR kryptimi ir apie 2,5 m pločio centrinėje dalyje. Ūkinės duobės viršus atidengtas 40–50 cm gylyje.